

Zdeněk Pololáník

Mít dostatečně silnou inspiraci

25. října 2020 oslavil pětadesáté narozeniny významný hudební skladatel, varhaník a pedagog Zdeněk Pololáník. Při této příležitosti jsem s ním hovořil o jeho životních i profesních milnících.

TEXT: JAKUB HORVÁTH, FOTO: ARCHIV ZDEŇKA POLOLÁNÍKA

Na brněnské konzervatoři jste absolvoval hru na varhany. Proč jste si vybral právě tento nástroj?

Pro jeho pestrou zvukovou barevnost, která se dobře pojí s každým hudebním nástrojem i s lidským hlasem. Má nesčetné množství variant a také mi vyhovuje jeho umístění na kůrech, které poskytuje jistou „samotu“ k soustředění při hře, stejně jako při kompozici.

Z jakého popudu jste začal komponovat?

Zjistil jsem, že kterýkoliv hudební nástroj, s nímž jsem se setkal, mne provokoval k „vymýšlení hudby“. Hodně jsem poslouchal, kde jaká hudba zazněla, a v paměti jsem si vytvářel různé varianty. Tyto nápady jsem začal živelně zapisovat, jakmile jsem se na přání otce naučil noty a začal chodit v pěti letech k prvnímu učiteli houslí. V osmi letech jsem přešel na klavír a v deseti na varhany. Ty nejvíce podněcovaly mou fantazii. Ještě před vstupem na konzervatoř jsem složil svoje první skladby. Na konzervatoři jsem sice bez problémů zvládl učivo, ale využíval jsem každou volnou chvíli ke kompozici. Již jsem věděl, že chci jen psát. Některé skladby z té doby se hrají doposud, například Variace pro varhany a klavír, op. 1, nebo Liturgická mše s orchestrem.

Vystudoval jste skladbu na JAMU. Kteří kantoři nejvíce formovali váš tvůrčí projev? Byl někdo z hudebních skladatelů vašim vzorem?

V osmi letech jsem přešel na klavír a v deseti na varhany. Ty nejvíce podněcovaly mou fantazii. Ještě před vstupem na konzervatoř jsem složil svoje první skladby.

Učili mne Vilém Petrželka a Theodor Schaefer. Od každého jsem se zájmem vyslechl jejich názory i osobní skladatelské zkušenosti. Dobu studia jsem využíval hlavně k poslechu různých skladatelů napříč staletími. U toho, jehož hudba mne zaujala, jsem pokračoval poslechem dalších skladeb. Hudba

komponovaná racionálně-konstruktivním způsobem mne nezajímala, byť její autoři byli uznávanými skladateli. Líbila se mi díla s bezprostředním účinkem na posluchače, ale vyhýbal jsem se tomu, aby mi byla vzorem.

V 60. letech jste se stal členem avantgardní brněnské skladatelské Skupiny A. V čem spočíval její program?

Každý z nás komponoval vlastním způsobem včetně výběru forem, témat a námětů. Měli jsme jen společné koncerty, na nichž zazněla od každého člena skladba, kterou právě dokončil nebo měl dosud neprovedenou. K těmto účelům sloužil komorní orchestr složený z hráčů ochotných hrát novinky. Scházeli jsme se v bytech jednotlivých členů, abychom se vzájemně domluvili, co kdo momentálně

píše a může nabídnout k provedení. Nikdo nikomu nic nevnucoval ani nekritizoval.

Celoživotně se také věnujete tvorbě pro film, divadlo, televizi i rozhlas. Na tento žánr mnoho skladatelů pohlíží s despektem. Jak vnímáte toto stanovisko a v čem vám scénická hudba jako tvůrci konvenuje?

→

Zdeněk Pololáník s Dr. Pavlincem

Při tvorbě pro divadlo a film je třeba, aby si skladatel uvědomil, že jeho hudba musí dané inscenaci nebo filmu sloužit, nikoliv z nich nesourodě vyčnívat. Pokud je toho skladatelova invence schopna, může dotyčný autor tento obor psát klidně vedle své originální hudby. Je to rozměr či míra talentu, které si každý musí vyzkoušet v praxi. Je absurdní myslet si, že se skladatel vážné hudby užívat jen vlastními kompozicemi. Kolikrát za život zazní třeba taková symfonie? Z toho důvodu působí skladatelé na školách, v redakcích i jiných institucích nebo píšou hudbu na objednávku. Jejich schopnost se ukáže na dalším zájmu o tuto spolupráci. Z těch, kteří prohlašují, že tvorba scénické hudby kazí autorův styl, promlouvá závist. Ukazují tím pouze vlastní neschopnost takovou hudbu psát.

V roce 1985 jste složil hudbu k televiznímu seriálu Synové a dcery Jakuba skláře, což je nepochybně stěžejní dílo nejen v tvorbě Jaroslava Dietla, ale také v kontextu televizní dramatické tvorby v celé její historii. Z jaké iniciativy jste tuto prestižní zakázku získal?

Touto naprosto nečekanou objednávkou mne překvapil pan režisér Jaroslav Dudek: „Vybral jsem si vás jako

skladatele pro tento seriál, když jsem slyšel vaši hudbu k filmu Nikola Šuhaj loupežník. Líbila se mi.“ Nechal mi zcela volnou ruku v tom, kde co napíšu. Po promítnutí první části mi řekl: „Napsal jste krásnou hudbu, ale má jednu chybu. Je jí málo. Přidejte.“ Doplnil jsem tedy první díl a v dalších využil podle svého uvážení každé místečko. Byl zřejmě spokojen, protože mi po dokončení napsal dopis s oslovením „Skladateli mého srd-

Není to jenom ordinárium, ale také skladby pro liturgii, do kancionálu, pro sbory, varhany, žalmy, hymny, duchovní hudba koncertní včetně celovečerního oratoria pro sóla, sbor a velký symfonický orchestr na hebrejský text Písně písní – Šir haš-šírím. V kostele jsem v pěti letech začínal jako ministrant, v deseti vystoupil na kůr jako varhaník a není od věci, že jsem začal komponovat duchovní skladby z vlastní potřeby nebo na četné výzvy.

ce“. Mohu vám popravdě říct, že jsem se o žádnou scénickou hudbu nikdy neucházel, ale pouze přijímal objednávky, které mi chodily tak často, že jsem je i odmítal.

Jste neodmyslitelně spjat s duchovní hudbou, což si uvědomím vždy, když při bohoslužbách hraji na varhany vaše ordinárium. Kde se zrodila idea vzniku tohoto díla?

Stále aktivně působíte jako ředitel kůru a varhaník v Ostrovačicích u Brna. Hrajete na varhany i při jiných příležitostech, než jsou bohoslužby?

Ne, ani jsem koncertně nikdy nevystupoval, ale během totality jsem na pozvání hrál v kostelích, kde varhaníci ze strachu opouštěli kůr, aby si tam o Vánocích mohli přítomní zazpívat koledy. Zahrál jsem i na oddavkách nebo pohřbech,

když mne o to požádali. Nyní jsou opět místa obsazená, jen u nás mne nechce nikdo vystřídat, ačkoliv bych byl rád.

V České Třebové se od roku 2005 každoročně koná Mezinárodní varhanní festival Zdeňka Pololánika. Jaký máte vztah k tomuto městu?

Mám tam přítele Františka Preislera, který mi během svého brněnského působení nabídl vydat nejen všechny varhanní skladby, ale také mnohé opusy z duchovní hudby. Po přestěhování do České Třebové zařídil generální opravu varhan, založil Mezinárodní varhanní festival a jako ředitel KC požádal o propůjčení mého jména festivalu. Byl to jeho „dar“ k mým sedmdesátinám. Letos proběhl již šestnáctý ročník.

Nemohu opomenout, že jste v 90. letech založil na JAMU

první kabinet duchovní hudby u nás. S jakou vizí jste k tomuto kroku přistupoval?

Vím, že taková oddělení měly všechny vysoké školy v okolních státech. Paní rektorka Veselá, sama varhanice, tento můj návrh podpořila a společně jsme poslali žádost o zřízení oddělení duchovní hudby na ministerstvo školství. Byl však povolen jen kabinet duchovní hudby s absolutoriem po třech letech bakalářského studia. Prostudoval jsem si materiály ze zahraničí a vytvořil osnovy vyhovující našim podmínkám. Do prvního ročníku se přihlásilo jedenáct zájemců.

Která je vaše oblíbená skladatelská technika?

Neopírám se, ba ani nezajímám o žádné „-ismy“. Za důležité pokládám dostatečně silnou inspiraci a zvukovou

představu toho, co píšu, přímo v barvách nástrojů, orchestru či sboru. Komponuji rychle, s předáním však počkám, abych si napsané v duchu opět „přehrál“.

Jak prožíváte současnou celospolečenskou situaci, která je zejména pro veškeré umění tak nepříznivá?

Myslím na ty, již jsou přinuceni k „odpočinku“, který je nemůže těšit. Nejistota trvání tohoto stavu je rozhodně nepříjemná. Unavuje mne.

Na čem jste v poslední době pracoval?

Odevzdal jsem žadatelům (Církevní konzervatoř v Opavě) k interpretaci Adventní hymnus pro sbor a orchestr. Nyní se rozhoduji, co dalšího zvolit z možností, které se nabízejí. ☒